

مبانی حقوقی و مشروعیت تحریم های یکجانبه
امریکا و تحریم های سازمان ملل علیه
جمهوری اسلامی ایران

تالیف

ناهید صمدی یامچلو

(کارشناس ارشد حقوق بین الملل)

انتشارات قانون یار

۱۳۹۶

سرشناسه	: صمدی یامچلو، ناهید
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی حقوقی و مشروعیت تحریم‌های یکجانبه آمریکا و تحریم‌های سازمان ملل علیه جمهوری اسلامی ایران اتالیف ناهید صمدی یامچلو
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	: ۱۴۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۹۶-۳۵-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۷
موضوع	: سازمان ملل متحد -- تحریم
موضوع	: United Nations -- Sanctions
موضوع	: تحریم اقتصادی آمریکا -- ایران
موضوع	: Economic sanctions, American -- Iran
موضوع	: تحریم اقتصادی -- ایران -- قرن ۱۴
موضوع	: Iran-- Economic sanctions -- ۲۰th Century
موضوع	: تحریم (حقوق بین‌الملل)
موضوع	: (Sanctions (International law
موضوع	: حقوق بین‌الملل -- ایران
موضوع	: International law -- Iran
رده بندی کنگره	: HF ۱۳۹۶ الف۹ص۸/۸۵۸۶/۵
رده بندی دیویی	: ۷۲-۵۵/۳۷۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۱۸۵۴۰

انتشارات قانونی یار

مبانی حقوقی و مشروعیت تحریم های یکجانبه آمریکا و تحریم های سازمان ملل علیه جمهوری اسلامی ایران

تألیف: ناهید صمدی یامچلو

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

شابک: 978-600-8796-35-0

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۶۰ کتابفروشی رسولی (چراغ دانش سابق)

فهرست مطالب

۷.....	پیشگفتار
۹.....	فصل اول
۹.....	مبانی، مفاهیم و تعاریف
۲۷.....	فصل دوم
۲۷.....	انواع تحریم و مشروعیت آنها
۵۷.....	فصل سوم
۵۷.....	مشروعیت یا عدم مشروعیت تحریم علیه ایران در حقوق بین الملل
۹۲.....	فصل چهارم
۹۲.....	تحریم های یکجانبه امریکا و تحریم های شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه ایران
۱۲۴.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۳۶.....	منابع و مأخذ

تقدیم بہ:

روح پاک پدرم، دریای بی کران فداکاری و عشق کہ وجودم برایش ہمہ رنج بود و وجودش بر ایم ہمہ مہر
پدری کہ با سخاوت و مہربانیش عالمانہ بہ من آموخت تا چگونہ در عرصہ زندگی، ایستادگی را تجربہ نمایم...

پیشگفتار

تحریمهای بین المللی از سازوکارهای مهم در نظام امنیت دسته جمعی ملل متحد است که در آن عملاً عنصر تنبیه دول مورد تحریم وجود دارد، در واقع هدف آن ایجاد تغییراتی در رفتار سیاسی کشور است. به موجب منشور ملل متحد وظیفه حفظ صلح و امنیت بین الملل بر عهده شورای امنیت سازمان ملل متحد گذارده شده است و این مرجع در موارد تهدید علیه صلح و عمل تجاوز می تواند اقداماتی را علیه دولت های ناقض صلح و امنیت بین المللی به عمل آورد. البته اگر سازمان ملل اقدامی خارج از منشورش بنماید یا سعی کند اختیاراتی غیر از آنچه بدان اعطا شده اعمال نماید، اقداماتش نامشروع و غیر قانونی خواهد بود. بسیاری از کشورها سیاست تحریم یک جانبه را محکوم می کنند و آن را ناکارآمد می دانند. به عنوان مثال در ابتدای تحریم ها علیه ایران به رغم کوشش بسیار دستگاه دیپلماسی آمریکا، حتی نزدیک ترین متحدان آمریکا در اروپا و ژاپن، کانادا و کشورهای منطقه خلیج فارس از سیاست تحریم ایران حمایت نکردند و آمریکا در این سیاست تنها ماند. در روابط میان دو یا چند کشور اگر تعهد خاص مبنی بر عدم جواز تحریم وجود نداشته باشد توسل به تحریم جایز و مشروع می باشد، صرف توسل به تحریم به طور کلی و در هر شرایطی مجاز نیست و برای اینکه تحریم از نظر حقوق بین الملل مشروع باشد باید شرایطی فراهم باشد. بر این اساس ضرورت دارد به بررسی مبانی حقوقی مشروعیت یا عدم مشروعیت تحریم های یکجانبه آمریکا و تحریم های سازمان ملل علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخته شود و با تحقیق بر تحلیل سه نظریه مشروعیت مطلق، مشروعیت نسبی و عدم مشروعیت تحریم ها، به هدف از انجام این مطالعه، که بررسی مبانی حقوقی و مشروعیت تحریم های یکجانبه آمریکا و سازمان ملل علیه جمهوری اسلامی ایران رسیده و در آخر نتیجه گیری می شود که تحریم های وارده تاثیر و ضربات زیان بار و غیر قابل جبران بر کشورمان ایران وارد کرده اند که بیشتر آنان غیر قانونی و از درجه مشروعیت ساقط می باشند. روش انجام تحقیق توصیفی می باشد و ابزار گردآوری اطلاعات، روش کتابخانه ای است.

فصل اول

مبانی، مفاهیم و تعاریف

مقدمه

تحریم بحث انگیز ترین و غیر قطعی ترین واژه ای است که در روابط بین الملل و بویژه تحریم های اقتصادی با آن روبرو می باشیم تعریفی که می توان از تحریم های بین المللی منع گسترش ارائه داد عبارت است از مجموعه اقدامات تنبیهی و تلافی جویانه بین المللی شامل محدودیت های سیاسی، اقتصادی و تجاری به منظور جلوگیری از گسترش تسلیحات کشتار جمعی شامل سلاح های شیمیایی، بیولوژیکی و هسته ای که در چارچوب سازمان ملل متحد و رکن اجرایی آن سازمان شورای امنیت اعمال می شود. امروزه تحریم های بین المللی به عنوان ابزاری برای اعمال فشار سیاسی و اقتصادی بر کشورها از سوی جامعه جهانی در جهت تعدیل در سیاست ها و رفتار آنها مطرح است. در حال حاضر این نقش به شورای امنیت سازمان ملل متحد که مسئولیت حفظ صلح و امنیت بین المللی را بر اساس منشور ملل متحد برعهده دارد، واگذار شده است. اما استفاده از تحریم های تجاری با هدف تأمین منافع خاص کشور تحریم کننده و بدون توجه به منافع و خواسته های سایر اعضای جامعه جهانی و برخلاف اصول و موازین بین المللی، سیاستی است که در سالهای اخیر از سوی پاره ای از قدرتها، خصوصاً ایالات متحده آمریکا علیه برخی از کشورهای در حال توسعه که سیاستها و مواضعشان با منافع

آنها سازگاری نداشته اعمال شده است. ایالات متحده آمریکا یکی از طرفداران پر و پا قرص تحریم‌های اقتصادی و سیاسی برای دستیابی به اهداف مورد نظر در سیاست خارجی خود بوده است. جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، همواره مورد غضب رژیم ایالات متحده بوده و از اول خرداد سال ۱۳۵۹ تاکنون مورد تحریم این کشور واقع شده است و قانون داماتو یکی از شدیدترین نوع از این تحریم‌ها می باشد که حتی اقدام به وضع مجازات علیه شرکت‌های خارجی طرف قراردادهای نفتی با ایران کرده است.

مفهوم شناسی واژه‌ها

۱. تعریف تحریم

تعریف تحریم بین‌المللی اگر بخواهیم تعریفی از "تحریم" به دست آوریم ابتدا باید تعاریف فنی و تشریحی را که از این عبارت می شود تفکیک کنیم. در این گفتار برای هرچه بیشتر روشن شدن مفهوم تحریم به تعاریف لغوی این کلمه می پردازیم.

۱-۱ معنای لغوی و تفاوت کلمات Boycott , Embargo , Sanction

در فرهنگ‌های مختلف معانی مختلفی آورده شده است: از جمله در فرهنگ آریانپور برای کلمه **Sanction** این معانی آورده شده است:

فرمان، فتوای کلیسایی، فتوی، سوگند و سعی و الزام، تصویب، جواز شرعی، تصدیق مجوز رسمی و شرعی، تأثیر و سعی، اصل اخلاقی، از نظر (حقوقی) ضمانت اجرا، مجازات تعیین شده برای تخلف از امری.^۱

فرهنگ بزرگ انگلیسی فارسی حیم در مورد معانی **sanction** آورده است: جبران، پاداش، تجویز، اجازه، تصدیق، تصویب، ضمانت اجرایی، جریمه.^۲

وایلد در مورد کلمه **sanction** می گوید:

Sanction کلمه ای است که در فلسفه، جامعه شناسی، علوم و حقوق به آن اشاره شده و اما در هر یک از این رشته‌ها دارای معانی ویژه است. وایلد معتقد است که بیشتر اختلافاتی

۱. آریانپور، عباس، فرهنگ دانشگاهی دو جلدی، جلد دوم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۳، ص ۱۹۲

۲. حیم، سلیمان، فرهنگ بزرگ انگلیسی فارسی دو جلدی، تهران، کتابخانه بروخیم، ۱۳۷۳.

که در تفسیر لغت **sanction** وجود دارد به دوران رومی ها باز می گردد. زیرا عقیده کلی آن است که لغت فعلی **sanction** از آن مشتق شده و تغییراتی در معانی آن بوجود آمده است.

Sanction ارتباط کاملی با لغت **sanctus** داشته و لغت اخیر اسم مفعول **sancire** بوده که این فعل نیز به نوبه خود از **sancer** مشتق شده است. **sancer** یک واژه مذهبی بوده که توسط کشیشها یا قضات برای محکوم کردن و مجازات خطاکار استعمال می شده است. بنابراین اصل لاتینی کلمه نشانگر این است که تحریم صرفاً کیفری نیست که به علت تجاوز از مقررات تحمیل می شود. بلکه همچنین می تواند مجازاتی باشد برای عمل اشتباه که بر خلاف اخلاق تلقی می شود و یا تهاجمی بر علیه وجدان اخلاقی است و یا منافع و مصالح جامعه را بطور کلی ضایع می کند. لذا مجازات نه تنها در بردارنده هزینه ملموسی (محرومیت از چیزی با ارزش) می باشد بلکه نمادی عمومی از عدم قبول اخلاقی عمل انجام شده از سوی جامعه است. بدین ترتیب معنای لغوی کلمه **sanction** را می توانیم برابر با مجازات بدانیم اما همانگونه که وایلد گفته است تعریف واحدی نسبت به این کلمه ارائه نشده است. در فرهنگهای انگلیسی فارسی ذیل واژه **Embargo** این معانی آمده اند: ممنوع کردن بازرگانی یا تجارت، ایست، بازداشت، توقیف کردن کشتی در بندر قدغن کردن، رفت و آمد کشتی در حال ایست نگه داشتن، ممنوعیت، تحریم، مانع و منع صدور جنس، منع ورود. در فرهنگ لغات و اصطلاحات سیاسی زیر عنوان **Embargo** آمده است: تحریم، محدودیت، خودداری از داد و ستد با یک کشور، ممنوع کردن خرید و فروش کالای بخصوص.^۳

Boycott

این کلمه برگرفته شده از نام کاپیتان « چارلز کانینگهام بویکات » است. وی افسر ارتش انگلیس بود ولی از ارتش استعفا کرد و به عنوان مباشر املاک یکی از اشراف و ملاکان بزرگ انگلیس در ایرلند به کار پرداخت. در سال ۱۸۸۰ اتحادیه کشاورزان ایرلند به دلیل محصول

۳. آلمتون، جک سی پلاتو ورده، فرهنگ روابط بین الملل، ترجمه و تحقیق حسن پستا، تهران، فرهنگ معاصر، ۱۳۷۵، ص ۱۵۸.

بد و خطر قحطی، از ملاکان انگلیسی خواستند که اجاره بها را تا ۲۵٪ کاهش دهند. ملاکان مقاومت کردند. رهبر سیاسی ایرلندی‌ها از اجاره داران و کشاورزان خواست که بدون توسل به خشونت تمام روابطشان را با تمام آنهایی که درخواستشان را رد کرده اند، قطع کنند. کاپیتان بویکات اولین کسی بود که این قطع رابطه و تحریم یکپارچه درباره اش به اجراء درآمد. پس از سال ۱۸۸۰ اصطلاح بایکوت رواج عام یافت و ابتدا برای توصیف انواع ارباب و تهدید بدون خشونت به کار می رفت و سپس به مفهوم انواع قطع رابطه و تحریم وارد حوزه سیاسی و اجتماعی شد.^۴ معانی لغوی **boycott** عبارتند از: تحریم کردن، تحریم معاملات، از استعمال کالایی خودداری کردن، قطع رابطه تجاری، مورد تحریم قرار دادن، استعمال نکردن. در دایره المعارف بریتانیکا، **boycott** اینگونه تعریف شده: خودداری و اصرار به امتناع از برقراری رابطه تجاری، بازرگانی و اجتماعی با شخص و موضوعی که در تنگنا قرار دادن آن، مورد تقاضا بوده است.^۵

۱-۲ تعریف حقوقی **Sanction, Embargo, Boycott**

دایره المعارف **Sanction and Guarantee** در تعریف **sanction** آورده است:

«مجازات و ضمانت در حقوق بین الملل وسایلی هستند که از طریق اقدامات دسته جمعی دولتها برای اجرای مقررات حقوق بین الملل علیه دولت دیگر آغاز و به تحریم اقتصادی و یا استعمال قوای نظامی ختم می شوند. در جایی دیگر در باره این لغت آمده است. (**sanction**) به معنای ضمانت اجرا یا مجازاتها، اقدامات تنبیهی سیاسی، اقتصادی یا نظامی هستند که از طریق سیستم امنیت دسته جمعی علیه ناقضین حقوق بین الملل اعمال می گردد.»^۶

۴. همان، ص ۱۶۰.

۵. آریان پور، عباس، پیشین، ۱۳۷۳، ص ۴۳.

۶. ایرج تقی زاده، سانکسیون‌ها در سازمان ملل متحد و سابقه آن در جامعه ملل، تهران، کتابخانه مرکزی، ۱۳۵۴، ص ۱۰.

۷. آریان پور، عباس، پیشین، ۱۳۷۳، ص ۴۳.

بنا به اعتقاد وایلد **sanction** ابزاری است که سبب رعایت و اجراء تعهدات و مقررات می شوند، از این رو برای یک جامعه بین الملل که راغب و مشتاق به حفظ نظم و آرامش و رعایت حقوق دولتهاست ضرورت تام دارد.

تحریم در روابط بین الملل ابتدا جنبه خصوصی یا ملی داشته و اتحاد و یکپارچگی افرادی را توصیف می کرد که تصمیم داشتند به منظور وادار کردن کشور خارجی یا اتباعش به انجام رفتار معین، روابطی با افراد دارای ملیت خارجی نداشته باشند. این اصطلاح بعدها گسترش پیدا کرد؛ به طوری که شروع چنین اقداماتی از سوی یک کشور را نیز در بر گرفت. قطع روابط مالی و اقتصادی با کشورهای دیگر و اتباعشان، ممکن است توسط یک کشور یا چندین کشور که مشترکاً عمل می کنند، به عنوان یک نوع فشار اقتصادی یا خصومت، هم در زمان جنگ و یا صلح انجام گیرد. تحریم همچنین ممکن است به عنوان یک مجازات اقتصادی جمعی در موارد تهدید یا نقض صلح از سوی سازمان ملل متحد علیه کشور خاصی بکار گرفته شود.

تحریم، به «تحریم اولیه» و «تحریم ثانویه» تقسیم می گردد. در صورتی که تحریم تنها به روابط دو کشور مربوط شود، به طوری که کشوری از برقراری تجارت یا تبادل خدمات یا سایر روابط اقتصادی و اجتماعی با کشور دیگری امتناع نماید، این تحریم اصطلاحاً «تحریم اولیه» یا ابتدایی که دامنه شمول آن محدود می باشد، خوانده می شود. گاهی کشوری ممکن است دامنه تحریم را گسترش داده و از برقراری روابط بازرگانی، مالی و سایر روابط با سایر کشورهایی که با کشور مورد تحریم دارای روابط می باشند خودداری نماید که اصطلاحاً این نوع تحریم، «تحریم ثانویه» نامیده می شود. گاهی در تحریم ثانویه، کشور تحریم کننده از این هم فراتر می رود و همچون قانون داماتو: آمریکا علیه ایران برای کشورها و یا شرکتهایی که با کشور تحریم شده روابط مالی و غیره برقرار نمایند مجازات تعیین می کند.^۸

۲- تعریف لنوی برجام

^۸ حدادی، مهدی، تحریم های بین المللی، ابزار سیاست. ملی یا ضمانت اجرایی بین المللی، مجله اندیشه های حقوقی، بهار و تابستان ۱۳۸۲، ش ۳، ص ۴۶.

